

Lezing 3: “En zijt daders des Woords, en niet alleen hoorders”

Horen en doen

De derde lezing van het jaar draagt de titel “En zijt daders des Woords, en niet alleen hoorders” (Jak. 1:22). Dit is de eerste lezing van het tweede onderdeel van het jaarthema, waarin we willen nadenken over gehoorzamen aan Gods Woord. Gods Woord heeft gezag over ons leven en daarom moeten we daaraan gehoorzamen. Horen en doen zijn in de Bijbel vaak met elkaar verbonden. Hoe moeten we dat gehoorzamen zien en hoe verhoudt zich dat tot onze verantwoordelijkheid? In deze lezing hopen we een antwoord te vinden op deze vraag.

Voor deze lezing hebben we mw. R.F. Molenaar *MSc* uitgenodigd, zij zal op 4 november 2021 *Deo Volente* haar lezing voor ons uitspreken.

Aan de *lectrice* zijn de volgende vragen gesteld:

1. Hoe komt de praktische gehoorzaamheid aan God in de Bijbel naar voren?
2. Hoe verhoudt de plicht tot het doen van goede werken zich tot de genade die daarvoor nodig is?
3. Hoe moeten we in ons leven concreet gestalte geven aan Gods oproep tot naastenliefde?

De eerste christenen onderscheidten zich door praktische gehoorzaamheid aan de Bijbelse geboden. Carla gaat hier in haar voorbereidingsartikel over goede werken in de Vroege Kerk verder op in.

Het zout der aarde

Goede werken in de Vroege Kerk

Tijdens Zijn rondwandeling op aarde was Jezus Christus Zijn volgelingen tot voorbeeld. Hij leerde hun welke zaken echt belangrijk zijn. In het dienen van God en het liefhebben van de naaste was Hij het ultieme Voorbeeld. Regelmatig verbaasde Hij Zijn discipelen met Zijn voorbeelden van nederigheid en lijdzaamheid, en nog meer toen Hij hen leerde dat zij dit voorbeeld moesten volgen, omdat zij 'het zout der aarde,' en 'het licht der wereld' (Mattheüs 5) zijn. Als de volgelingen van Christus hun licht laten schijnen over de wereld, zullen de heidenen door deze werken de heerlijkheid van de Vader zien.

Tekst: Carla van den Bergh

In het boek Handelingen lezen we hoe Paulus rondtrekt door Syrië, Klein-Azië en Europa om daar het Evangelie te verkondigen en gemeenten te stichten. Op veel plaatsen ontstaan kleine, bloeiende christengemeenschappen. De nieuwe christenen in deze gemeenschappen waren vol liefde voor Christus, maar ook enthousiast om goede werken te verrichten ten aanzien van de medemens. Een voorbeeld hiervan vinden we in Handelingen 9. Tabitha was een discipelin uit Joppe. Zij was dus goed onderwezen in de leer van het Evangelie en was een trouw lid van de gemeente. De havenstad Joppe kende veel weduwen waarvoor Tabitha een liefdevol hart had. Zij vervaardigde kledingstukken voor deze vrouwen en als Tabitha overlijdt, laat zij een grote lege plaats achter in de gemeente van Joppe. Haar opstanding uit de dood wekte dan ook erg veel verwondering in de omgeving van Joppe.

Zo vinden we in het Nieuwe Testament talloze voorbeelden van en opdrachten tot het doen van goede werken. Voorbeelden hiervan zijn gastvrijheid bewijzen, kinderen opvoeden, aan verdrukten hulp verlenen en de voeten van heiligen wassen. Vaak zijn de goede werken die hier genoemd worden tot nut van de naaste. Toch is het belangrijk om op te merken dat goede werken in de Bijbel alleen genoemd worden als zij gedaan worden door mensen die Gods kinderen zijn en dus al discipelen zijn. Een goddeloos mens kan dus ten diepste geen goede werken doen.

Afgescheiden

De christelijke kerk ontstond ten tijde van het Romeinse Rijk. De samenleving was goddeloos, de cultuur was doordrongen van seksuele zonden en de Romeinse godsdienst was een samenraapsel van Griekse invloeden en heidense gewoonten. Voor een Romeins burger was het de gewoonte om je vrienden te beschermen en afstand te houden van je vijanden. Te midden van deze beschaving probeerde Paulus gemeenten te stichten. De normen die Christus aan Zijn discipelen geleerd had waren vreemd in de decadente Romeinse cultuur. Het was een totaal nieuwe gedachte dat men zijn vijanden lief moest hebben, of dat een slaaf niet meer was dan zijn meester. In de christelijke kerken konden slaven zelfs bisschop worden! Een andere botsing met de Romeinse gewoonten was dat goede daden volgens de christelijke leer verricht moesten worden in stilte en nederigheid, terwijl de Romeinen graag na een goede daad een standbeeld lieten oprichten (De Blois & Van der Spek, 2019).

In de brief aan Diognetus wordt het verschil tussen christenen en heidenen duidelijk belicht: “Zij delen hun tafel, maar niet hun bed. Zij leven in het vlees maar niet naar het vlees. Zij gehoorzamen de heersende wetten maar overtreffen ze in hun eigen leven” (Brief aan Diognetus).

Broederlijke liefde

De Vroege Kerk zorgde volgens bijbels gebod voor armen, weduwen en wezen. Ook ontwikkelde zich over de tijd de zorg voor gevangenen en zieken. De goede werken van de vroege christenen waren niet alleen ten voordeel voor medechristenen, maar vooral ook voor de buitenwereld. Liefdadigheid en naastenliefde waren zonder voorkeur voor rijkdom, huidskleur of geslacht; iedereen is tenslotte aangewezen op de genade van Christus. Julianus de Afvallige scheidde zich af van het christendom en werd een heiden, maar stelde de christenen hierin als voorbeeld. Hij zei: “Deze atheïstische Galliërs spijzigen niet alleen hun eigen armen, maar ook de onze” (zoals geciteerd in Roos, 2012, pp. 6-7). Een ander moment waarop de vroege christenen mochten getuigen, was in 252-254, toen Carthago werd geteisterd door een epidemie. Iedere inwoner van de stad vluchtte naar een veiliger oord, maar bisschop Cyprianus en de christenen kwamen te hulp en verzamelden voedsel, geld en kleding. Er werd geen onderscheid gemaakt tussen christelijke en heidense slachtoffers (Van Berkum, 2009).

De manier waarop de vroege christenen keken naar hun bezittingen kan ons nu nog tot voorbeeld zijn. De gemeenteleden erkenden dat God hun alle goede gaven gegeven had, en dat zij al hun bezittingen rijkelijk konden delen. Dit betekende overigens niet dat alle goederen aan de gemeente overgedragen moesten worden. Gaven aan de kerk waren volkomen vrijwillig.

Zoals we al in Handelingen lezen, verkochten christenen soms hun goederen om het geld aan de kerk te schenken. De christenen deelden zoveel van hun bezittingen dat niemand gebrek had: “En aan een iegelijk werd uitgedeeld, naar dat elk van node had” (Handelingen 4:35) Deze levenshouding viel op omdat de heidenen niet gewend waren dat men zo vrijwillig goede gaven uitdeelde (Van Berkum, 2009).

Mededeelzaamheid

Liefdadigheid is in de Vroege Kerk al goed georganiseerd. Het sociale systeem onderhield ontzettend veel mensen: rond het jaar 250 voorzag de kerk van Rome ruim 1500 weduwen en armen in levensonderhoud. Tertullianus beschrijft dat elke gemeente een armenkas had om geld voor de armen te verzamelen. Elk lid van de kerk, rijk en arm, gaf met zelfverkozen regelmaat een bijdrage voor de armenkas. Deze bijdrage was volledig vrijwillig, maar blijkbaar was iedereen erg vrijgevig. Deze bereidheid om te geven werd namelijk gezien als indicator voor kerkelijke betrokkenheid. Iedereen die geen echtgenoot of ouders meer had om door hen voorzien te worden, kon bij de diaconie aankloppen voor geld. Ook als hij of zij niet meer in staat was om te werken, kon de kerk te hulp schieten. Daarnaast werden begrafenissen van armen en slaven betaald uit de armenkas. In het jaar 253 werd in de gemeente van Carthago een collecte gehouden om gegijzelde christenen vrij te kopen. Zo werden met het geld uit de armenkas allerlei doelen gediend (Van Berkum, 2009). De gemeenschappelijke maaltijden waarover we kunnen lezen in de Korinthebrief waren een goede manier voor de Vroege Kerk om het gemeentelven te onderhouden en de armere gemeenteleden te voorzien van een goede maaltijd. Het was hierbij de bedoeling dat iedereen die zich dat kon veroorloven het voedsel meenam, waarna er met de hele gemeente gegeten

werd. Vervolgens werd dan het Heilig Avondmaal bediend.

Herbergzaamheid

“Vergeet de herbergzaamheid niet,” vermaant Paulus de christenen in de Hebreënbrief, en dit maakt dat ook de gastvrijheid bij de Vroege Kerk hoog in het vaandel staat. Als er bijvoorbeeld christenen uit andere gemeenten op bezoek kwamen of op doorreis waren, werd er altijd onderdak geboden door gemeenteleden. Christelijke gemeenschappen onderhielden niet alleen zichzelf, maar boden ook hulp aan andere gemeenten die minder goed bedeeld waren. De gemeenschappen in het Romeinse Rijk droegen zoveel als mogelijk elkaars lasten en noden. Zo hielpen de gemeenten in Macedonië de christelijke gemeente in Jeruzalem, die minder goed bedeeld was (Van Berkum, 2009).

Alleen door genade

Voordat iemand door middel van de doop toe zou treden tot de christelijke kerk, werd onderzoek gedaan naar de levenswandel van deze persoon. Er werd gekeken of deze persoon eerzaam geleefd had, weduwen en zieken bezocht had en of hij of zij ‘alles wat goed is’ had gedaan. Als dit het geval bleek te zijn, kreeg deze persoon de zegen van de bisschop. Voordat de doop bediend zou worden, moesten de dopelingen de hele nacht wakker blijven terwijl er uit de Bijbel werd gelezen en gebeden werd. Pas nadat de dopelingen een nacht hadden doorgebracht met Bijbellezen en bidden, mochten zij gedoopt worden (Van Berkum, 2009). Hier zien we dus dat het doen van goede werken wel een beeld geeft van de intenties van een persoon, maar dat in de Vroege Kerk toch ook grote waarde werd gehecht aan het Bijbellezen en bidden. Dat brengt immers meer voordeel voor de zaligheid van een mens dan het doen van goede werken. De

werken die wij hier op aarde doen zijn altijd met zonden bekleet en wij hebben Christus daarom des te meer nodig. Augustinus schrijft het volgende: Wij zijn dan wel geschapen tot goede werken, maar “ik vrees, dat Gij wanneer Gij ze gadeslaat, meer zonden zult vinden dan verdiensten. Aanschouw Uw werk in mij, niet het mijne. Want als Ge het mijne ziet, veroordeelt Ge het. Indien Ge het Uwe ziet, kroont Gij het. Want ook de goede werken die ik heb, zijn van U.” De goede werken zijn ons, volgens hem, hier op aarde vooral tot nut zodat wij Gods kinderen daardoor kunnen herkennen. God kent Zijn kinderen immers al (Augustinus, 2018).

De opdrachten tot het doen van goede werken zijn voor ons vandaag hetzelfde als die voor de Vroege Kerk. Toch lijkt het soms wel alsof wij tegenwoordig veel meer op onszelf staan dan de christenen in de Vroege Kerk. Het gemeentelieven en het zorgen voor de naaste lijkt voor ons veel minder belangrijk te zijn, wellicht omdat ons leven hier in het rijke Westen wel erg luxe geworden is. Het doen van goede werken was destijds een vereiste om toe te mogen treden tot de kerk, maar nu wordt er in de kerk en door de kerk misschien wel te weinig naar de naaste omgekeken. De vroege christenen waren met hun goede werken tot een licht in de wereld, maar hoe zit dat met ons? Want zodra wij ons licht zullen laten schijnen, zal de wereld zien welke Koning wij dienen. Een stad boven op een berg liggende, kan immers niet verborgen zijn.

Literatuur

Augustinus, Aurelius. (2018). *Belijdenissen*. Amsterdam: Ambo Anthos.

Berkum, J.W. van. (2009). *Kwetsbare minderheid, zichtbare gemeenschap*. Gouda: Guido de Brès-stichting.

Blois, Lukas de & R.J. van der Spek. (2019). *An Introduction to the Ancient World*. Londen: Routledge.

Roos, G. (2012). De les van de Vroege kerk. Geraadpleegd op 13 augustus 2021., Digibron: <https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/id/tag:Saambinder,20120705:newsml_6ae14e6660cc1166992df7aa780680a3>.

Ruimte voor aantekeningen

